

Kulturmiljølovutvalget

Kulturmiljøloutvalget@kld.dep.no

Deres ref.

Saksbehandler
EFR

Arkiv
2022/1125-3

Dato
01.02.2023

Innspill til arbeidet med ny kulturmiljølov

Det vises til invitasjon 18. desember 2022 til Kulturmiljølovutvalgets innspillsmøte, hvor Nye Veier AS (heretter «Nye Veier») gis anledning til å inngi skriftlige innspill.

Nye Veier følger arbeidet med ny kulturmiljølov med interesse og vil med dette gi noen innspill til utvalget. Synspunktene våre tar i stor grad utgangspunkt i erfaringene fra det nasjonale samarbeidsprosjektet «Arkeologi på nye veier» (2019-), der Riksantikvaren og Nye Veier er prosjekteiere.

Viktige hensyn som Nye Veier mener bør vurderes i forbindelse med lovrevisjonen er samarbeidsmodeller og forvaltningssystem, kulturmiljøers plass i konsekvensutredninger etter pbl. og statusen til arkeologiske kulturminner fra etterreformatorsk tid.

«Arkeologi på nye veier»

Prosjektet samler hele den arkeologiske kulturmiljøforvaltningen i Agder og Rogaland, dvs. to fylkeskommuner, to arkeologiske landsdelsmuseer og to ansvarsmuseer for marinarkeologi.

«Arkeologi på nye veier» kom i stand på Nye Veier sitt initiativ med Riksantikvaren som viktig støttespiller. Målet med prosjektet har bl.a. vært:

- Utprøving nye samarbeidsformer – der fylkeskommunene og museene (ansvarsmuseene innenfor hhv. arkeologi og marinarkeologi) i fellesskap planlegger og gjennomfører arkeologiske registreringer og utgravninger, som ett prosjekt
- Gjennomføring av arkeologiske registrering, behandling av dispensasjoner etter kml. § 8 (1) og § 14 (2) i og ferdigstilling av arkeologiske utgravninger i tidlig fase, på kommunedelplannivå
- Tydelig fokus på kulturmiljø og bruk av landskapet i et langtidsperspektiv, og større oppmerksomhet rundt arkeologiske kulturminner fra nyere tid
- Bred, koordinert og oppsøkende kulturhistorisk formidling underveis

Samarbeidsprosjektet evalueres av Vista Analyse. Noen av Vistas foreløpige anbefalinger, som vi mener kan være relevante for det pågående lovarbeidet, er:

- Samarbeid mellom «land og vann» vurderes som nyskapende og som en styrke for arkeologifaget
- Tettere samarbeid mellom tiltakshaver/byggherre og kulturmiljøforvaltningen i tidligfase og senere vurderes som en styrke som også vil kunne gjøre at kulturmiljøhensyn får større betydning i valg av trasé og løsning
- Samarbeid mellom fylkeskommunen og forvaltningsmusene der registreringer og utgravninger planlegges og gjennomføres som ett fellesprosjekt, gir en bedre erfaringsoverføring mellom registrering og utgravning enn det som er tilfelle innenfor dagens praksis
- Det bør vurderes å hjemle en forpliktelse til å gjennomføre arkeologisk feltarbeid/undersøkelser som en del av lovpålagte konsekvensutredninger etter pbl.

Gjennomføring av arkeologisk feltarbeid/undersøkelser

I tidligfase, med KVVU og særlig kommunedelplan med KU, inngår kulturmiljø som et tema. I motsetning til flere andre miljøfag, er det ikke hjemmel for eller praksis for å gjøre feltregistreringer knyttet til kulturmiljø som grunnlag for KU-arbeidet, dvs. at det ikke er hjemmel for å belaste en tiltakshaver for slike registreringer. Resultatet er at konsekvensutredninger for dette fagtemaet kun baserer seg på kjent kunnskap, dvs. kulturminner som allerede er registrert. Siden registreringsstatus er høyst varierende avhengig av geografi, avstand til tettbygde strøk osv., er resultatet helt generelt at kulturminner bare delvis er en reell del av beslutningsgrunnlaget når en veikorridor bestemmes eller nye bolig-/hyttefelt planlegges. En konsekvens av dette kan være at kulturmiljøforvaltningens kunnskapsgrunnlag for vurdering ikke er like godt som for øvrige fagmyndigheter.

Etter hvert som fokus har endret seg fra behandling av enkelte kulturminner til helhetlige kulturmiljøer, er dette misforholdet blitt enda tydeligere. I en reguleringsplan kan man ofte sørge for at enkeltminner (gravhauger, steinalderboplasser og viktige bygninger) blir tatt vare på, men det er svært vanskelig å ta vare på hele kulturmiljøer – som av og til kan omfatte større områder enn det samlede planområdet.

I 2021 testet «Arkeologi på nye veier» ut registrering av synlige kulturminner i en svært bred korridor for ny E39 over Kvinesheia. Dette foregikk parallelt med utarbeidelse av konsekvensutredning for alternative veilinjer innenfor den samme korridoren. På forhånd var det kjent 25 kulturminnelokaliteter i området. Registreringsarbeidet økte antallet til godt over 100, dvs. mer enn en firedobling. En firedobling av funnene etter feltarbeid, kan tilsi at dagens praksis ikke er tilstrekkelig til å ivareta formålet i

kulturminneloven og våre internasjonale forpliktelser til å også ivareta kulturmiljøer fra nyere tid.

Kulturminner fra nyere tid

Et tilleggsproblem, som henger sammen med dette, er den manglende oppmerksomheten rundt arkeologiske kulturminner fra nyere tid. Et stort antall kulturminner havner mellom to stoler, f.eks. fangstanlegg for fisk i elv, tufter etter kverner, sagtufter, gårdstufter, gjerdesystemer og en rekke andre arkeologiske kulturminner som ut fra dagens forskningsstatus er fra etterreformatorsk tid. Fredningsgrensen (1537) gjør at diskusjonen om slike kulturminnetyper kan oppleves som utelukkende et spørsmål om hvor gamle de er – og dermed om de er «viktige» eller ikke.

På ulike plannivåer er det utvilsomt et faglig og samfunnsmessig behov for å skaffe bedre oversikt også over slike kulturminner, jf. Europeisk konvensjon om vern av den arkeologiske kulturarv (1992), som forutsetter at den arkeologiske kulturarven skal ivaretas som kilde til Europas felles hukommelse og være et utgangspunkt for historiske og vitenskapelige studier, og som forplikter Norge til å ta hensyn til arkeologiske kulturminner uavhengig av alder. I motsetning til det som gjelder arkeologiske (automatisk fredete) kulturminner, er det ikke hjemmel i lov eller forskrift for å pålegge tiltakshaver utgiftene ved kulturhistoriske registreringer, hvilket i mange tilfeller er en forutsetning for å kunne påvise og avgrense kulturmiljøer.

***

Eventuelle spørsmål i sakens anledning kan rettes til en av undertegnede.

Med vennlig hilsen
Nye Veier AS

Arild Nygård
Leder strategi og bærekraft

Jon Terje Ekeland

Dokumentet er signert elektronisk.